

Vlaams Indicatorenboek 2025

WETENSCHAP – TECHNOLOGIE – INNOVATIE

Overzicht van de gemaakte selectie

Het Vlaams Indicatorenboek bevat een portfolio aan beleidsindicatoren die de ontwikkeling van het Vlaams potentieel inzake wetenschap, technologie en innovatie in kaart brengen.

Sinds 1999 wordt het boek om de twee jaar uitgegeven en vanaf 2017 wordt het Indicatorenboek een virtueel boek met een eigen website: <http://vlaamsindicatorenboek.be>. Het boek dat u nu in handen hebt is een selectie van hoofdstukken uit dit boek. Voor de volledige versie verwijzen we u graag naar de website.

Onderstaande delen werden geselecteerd:

Prelude

Dankwoord

Woord van de minister

Volledige inhoudsopgave

7 Ondernemerschap

7.1 Ondernemerscultuur en -activiteiten in Vlaanderen

7.1.1 Maatschappelijke perceptie

De website van het Indicatorenboek biedt u ook de mogelijkheid om een eigen selectie samen te stellen van hoofdstukken die voor u relevant zijn. Surf hiervoor naar: <http://vlaamsindicatorenboek.be/selectie>.

Wij wensen u alvast een informatieve zoektocht door het Vlaamse innovatielandschap!

Dankwoord

Wetenschap, technologie en innovatie zijn onmiskenbaar essentiële hefboomen tot welvaart en welzijn in onze maatschappij. De Vlaamse overheid heeft daarom veelvuldig en veelzijdig aandacht besteed aan de ontwikkeling van de kwaliteit en de slagkracht van het Vlaamse Wetenschaps-, Technologie- en Innovatiesysteem ter ondersteuning van economische en maatschappelijke impact. Het brede spectrum van wetenschappelijk en technologisch onderzoek aan de Vlaamse kennisinstellingen is daarbij vervolledigd met maatregelen en instrumenten om het innovatievermogen van de in Vlaanderen opererende ondernemingen te verhogen, en daarbij speciaal de kleine en middelgrote ondernemingen kansen tot professionalisering en groei te geven.

Het is dan ook nuttig en wenselijk om het geheel aan acties, en hun meetbare resultaten, in een coherent, regelmatig te verschijnen Indicatorenboek te bundelen. Het Vlaams Indicatorenboek Wetenschap, Technologie, Innovatie en hun Economische Impact, dat de tijdsreeksen uit de vorige Indicatorenboeken actualiseert en uitbreidt, draagt bij tot die ambitie. Zo is het mogelijk te komen tot een robuust en internationaal vergelijkbaar overzicht van de situatie in Vlaanderen qua bestedingen voor onderzoek, ontwikkeling en innovatie, en de resultaten ervan.

Het Indicatorenboek 2025 wordt net als de vorige editie uitsluitend in een interactieve bevragsingsmode elektronisch aangeboden.

Uiteraard boogt een Indicatorenboek op de inspanningen en de inzichten van veel enthousiaste medewerkers. De redactie en het schrijven van dit boek kwamen dan ook tot stand onder impuls van een redactiegroep van experts behorend tot de verschillende beleidsactoren uit het Vlaams Innovatiesysteem, die de staf van het Expertisecentrum O&O-monitoring (ECCOOM) van de Vlaamse overheid bijstonden in de opdracht dit Indicatorenboek te ontwikkelen. Elk van hen droeg bij tot de conceptie van dit werk. We willen hen van harte danken voor de constructieve samenwerking om onder de gebruikelijke tijdsdruk dit document af te werken:

- › *De Heer Maarten Lenaerts van het Kabinet van de minister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Economie, Innovatie en Industrie, Buitenlandse Zaken, Digitalisering en Facilitair Management en tevens voorzitter van het Beheersorgaan van het Expertisecentrum O&O-Monitoring,*
- › *Mevrouw Wendy Smith van de Administratie Hoger Onderwijs,*
- › *De Heer Peter Viaene en de Heer Dries Maes van het Departement Werk, Economie, Wetenschap, Innovatie en Sociale Economie (WEWIS),*
- › *De Heer Maarten Sileghem en Mevrouw Elsie Declercq van het Vlaams Agentschap Innoveren en Ondernemen (VLAIO),*
- › *Mevrouw Daniëlle Gilliot, Aurora Geerts en Jo Breda van de Vlaamse Interuniversitaire Raad (VLIR),*
- › *Mevrouw Daniëlle Raspoet, Mevrouw Kristien Vercoutere en Mevrouw Annelies Wastyn van de Vlaamse Raad voor Innoveren en Ondernemen (VARIO),*
- › *De collega's Tim Engels, Eva Steenberghs, Wolfgang Glänzel, Thomas Standaert, Eline Vandewalle, Walter Ysebaert, Cathy Lecocq, Bart Thijs, Machteld Hoskens, Maikel Pellens, Laura Verheyden, Julie Callaert, Sarah Heeffter, Veronique Adriaenssens, Mariëtte Du Plessis, Caro Vereyden, Yannick Bormans, Jolien Roelandt, Petra Andries, Johanna Vanderstraeten en Hendrik Slabbinck, ondersteund door het ganse ECCOOM-team van Leuven dat de realisatie van deze digitale versie in goede banen heeft geleid.*

Samen hebben ze de nodige expert-inzichten en inbreng geleverd tot de Vlaamse gegevens en indicatoren voor het brede en snel evoluerende domein van Wetenschap, Technologie, Innovatie en Economische Impact.

Daarnaast danken we van harte alle auteurs die op basis van de inbreng van de redactiegroep de verschillende hoofdstukken en dossiers hebben uitgewerkt, geschreven en gedocumenteerd met relevant en betrouwbaar cijfermateriaal, resultaat van hun blijvende en vernieuwende onderzoeksinspanningen.

Zonder hun gezamenlijke inspanning was dit Vlaams Indicatorenboek WTIE nooit tot stand gekomen!

Van harte dank!

Prof. Koenraad Debackere en Prof. Bart Van Looy

Redacteurs Vlaams Indicatorenboek Wetenschap, Technologie en Innovatie - Leuven, september 2025

Woord van de minister

De geopolitieke verschuivingen beheersen dit jaar steevast een groot deel van de nieuwsverslaggeving. Trans-Atlantische relaties kwamen onder druk te staan door de onvoorspelbare handelstarieven van de Amerikaanse president Trump, verschillende wereldse conflicten woeden verder en een oorlog op het Europees vasteland heeft een blijvende impact op de defensie-uitgaven. Vlaanderen anticipeert op deze geopolitieke verschuivingen met een ambitieus Defensieplan en een strategische positionering van haar industrie. Tegelijkertijd staan alle regeringen voor een stevige besparingsoefening. In deze context blijft de competitiviteit van onze Vlaamse economie een prioriteit, met de Vlaamse Productiviteits- en Competitiviteitsagenda, de Vlaamse Versnelling, als leidraad en initiatieven zoals Regelrecht die administratieve lasten verlichten, overregulering aanpakken en rechtszekerheid bestendigen.

Ondanks de internationale onzekerheden blijft Vlaanderen een innovatieve aantrekkingspool. Met een O&O-intensiteit van 3,52% van het bbp bevinden we ons aan de Europese top. Vlaanderen koestert bovendien de ambitie om deze intensiteit op te trekken tot 5%, als hefboom voor duurzame groei en maatschappelijke vooruitgang. Concrete investeringen zoals de 700 miljoen euro via de Europese Chips Act in de Nano-IC pilootlijn van imec en de opmars van het Gents Wintercircus illustreren onze technologische slagkracht. Vlaamse biotechbedrijven dragen via circulaire innovatie bij aan de Europese strategische autonomie. Digitale soevereiniteit krijgt terecht steeds meer aandacht in ons beleid.

Het Vlaams Indicatorenboek Wetenschap, Technologie en Innovatie fungeert ook dit jaar als een essentiële referentie voor evidence-based beleid. Het biedt inzicht in de bestedingen, prestaties en internationale positionering van Vlaanderen op het vlak van O&O&I. In een tijd waarin beleidskeuzes meer dan ooit gestoeld moeten zijn op feiten en cijfers, blijft dit boek een onmisbare bron voor beleidsmakers, onderzoekers en stakeholders.

Matthias Diependaele

Vlaams minister van Economie, Innovatie en Industrie,
Buitenlandse Zaken, Digitalisering en Facilitair Management

Volledige inhoudsopgave

1 Innovatiehub Vlaanderen

2 De middelen voor O&O

2.1 Totale O&O-uitgaven: GERD

2.1.1 GERD per uitvoeringssector

2.1.2 O&O-intensiteit: GERD als percentage van het BBPR

2.1.3 Internationale vergelijking

2.1.4 Totale O&O-uitgaven per financieringssector

2.1.5 Conclusie

2.2 O&O-uitgaven van ondernemingen: BERD

2.2.1 Methodologie

2.2.2 Uitgaven voor interne O&O volgens sector

2.2.3 Uitgaven voor interne O&O volgens ondernemingsgrootte

2.2.4 Uitgaven voor interne O&O volgens types van O&O-actieve ondernemingen

2.2.5 O&O-intensiteit volgens sector

2.2.6 O&O-intensiteit volgens ondernemingsgrootte

2.2.7 Referenties

2.3 O&O-uitgaven binnen de non-profit

2.3.1 O&O-uitgaven

2.3.2 O&O-intensiteit

2.3.3 Internationale vergelijking

2.3.4 Organisaties in de non-profit

3 Het menselijk potentieel

3.1 Studenten in het Vlaamse hoger onderwijs

3.1.1 Instroom in het Vlaamse hoger onderwijs

3.1.2 Overzicht van de uitgereikte diploma's

3.2 Doctoreren aan een Vlaamse universiteit

3.2.1 Startende jonge onderzoekers

3.2.2 Financiering van junioronderzoekers

3.2.3 Slaagkansen doctoraat

3.2.4 Time to degree

3.2.5 Uitgereikte doctorstitels

3.2.6 Aantal doctoraathouders: internationale positie van Vlaanderen

3.3 Werken aan een Vlaamse universiteit

3.3.1 Evolutie van het aantal onderzoekers

3.3.2 Aantallen mannen en vrouwen aan de universiteit

3.3.3 Buitenlandse onderzoekers

3.3.4 Trends in het academisch carrièrepad

3.4 Totale O&O-personeel

3.4.1 Totale O&O-personeel volgens sector

3.4.2 Internationale vergelijking

3.5 O&O-personeel van ondernemingen

3.5.1 O&O-personeel volgens sector

3.5.2 O&O-personeel volgens ondernemingsgrootte

3.5.3 O&O-personeel volgens types van O&O-actieve ondernemingen

3.5.4 O&O-personeelsintensiteit volgens sector

3.5.5 O&O-personeelsintensiteit volgens ondernemingsgrootte

- 3.6 O&O-personeel binnen de non-profit
  - 3.6.1 O&O-personeel volgens sector
  - 3.6.2 Internationale vergelijking
  - 3.6.3 Organisaties in de non-profit

4 WT&I performantie

- 4.1 Bibliometrische analyse van levens-, natuur-, technische en sociale wetenschappen
  - 4.1.1 Bibliometrische studies en bibliografische gegevensbestanden
  - 4.1.2 Evolutie van publicaties
  - 4.1.3 Het Vlaams publicatieprofiel
  - 4.1.4 Citatie-impact
  - 4.1.5 Internationale samenwerking: profiel en impact
  - 4.1.6 Conclusie
  - 4.1.7 Referenties
- 4.2 Bibliometrische analyse van het Vlaamse universitaire onderzoek in de sociale en humane wetenschappen (2000-2023)
  - 4.2.1 Publicatietypes algemeen
  - 4.2.2 Web of Science
  - 4.2.3 Taal
  - 4.2.4 Samenwerking
- 4.3 De Vlaamse technologiepositie: analyse aan de hand van octrooien
  - 4.3.1 Octrooien in België en Vlaanderen: EPO, USPTO en PCT
  - 4.3.2 Technologieontwikkeling per organisatietype
  - 4.3.3 Samenwerkingspatronen
  - 4.3.4 Relatieve technologie-specialisatiepatronen
  - 4.3.5 Trademarks & Designs in België en Vlaanderen
  - 4.3.6 Conclusie
- 4.4 Innovatie-inspanningen van ondernemingen
  - 4.4.1 Product- en bedrijfsprocesinnovatie
  - 4.4.2 Onderzoek en ontwikkeling (O&O)
  - 4.4.3 Publieke financiering van product- en bedrijfsprocesinnovaties
  - 4.4.4 Actoren in het innovatieproces van de onderneming
  - 4.4.5 Samenwerkingspatronen voor product- of bedrijfsprocesinnovaties
  - 4.4.6 Internationale vergelijking
  - 4.4.7 Statistieken aansluitend bij het Regional Innovation Scoreboard
- 4.5 Economische relevantie van de Vlaamse Speerpuntclusters
  - 4.5.1 Economische indicatoren
  - 4.5.2 Decompositie van de leden
  - 4.5.3 Evolutie doorheen de tijd
- 4.6 Digitalisering van ondernemingen in Vlaanderen
  - 4.6.1 Artificiële intelligentie
  - 4.6.2 Cybersecurity

5 De internationale dimensie

- 5.1 De Europese Kaderprogramma's
  - 5.1.1 Algemene cijfers voor de Vlaamse deelname
  - 5.1.2 Deelname aan de kaderprogramma's per onderdeel
  - 5.1.3 Deelname volgens deelnemerscategorieën
  - 5.1.4 Vlaamse topdeelnemers
  - 5.1.5 Vlaanderen in de Europese rangschikking
  - 5.1.6 Vlaanderen binnen België
  - 5.1.7 Conclusie
- 5.2 Cofinanciering van internationale projecten
  - 5.2.1 Deelname aan internationale netwerken
  - 5.2.2 Overzicht steuntoekenning binnen internationale netwerken en hefboom EU-financiering

- 5.2.3 IPCEI (Important Projects of Common European Interest)
- 5.3 Vlaamse groeisectoren in internationaal perspectief
  - 5.3.1 Data en methodologie
  - 5.3.2 Resultaten
- 5.4 Buitenlands zeggenschap in de Vlaamse economie
  - 5.4.1 Data en methodologie
  - 5.4.2 Resultaten

6 De 20 VARIO Kernindicatoren

7 Ondernemerschap

- 7.1 Ondernemerscultuur en -activiteiten in Vlaanderen
  - 7.1.1 Maatschappelijke perceptie
  - 7.1.2 Individuele perceptie
  - 7.1.3 Startersactiviteiten
  - 7.1.4 Investering in starters
- 7.2 Studentondernemerschap in Vlaanderen
  - 7.2.1 Profilering van de steekproef van de studentenpopulatie aan universiteiten
  - 7.2.2 Universiteitsstudenten met zelfstandige ouders
  - 7.2.3 Beroepskeuze-intenties van universiteitsstudenten
  - 7.2.4 Deelname van universiteitsstudenten aan ondernemerschapsonderwijs
  - 7.2.5 Ondernemersstatus van universiteitsstudenten
  - 7.2.6 Profilering van de steekproef van de studentenpopulatie aan hogescholen
  - 7.2.7 Hogeschoolstudenten met zelfstandige ouders
  - 7.2.8 Beroepskeuze-intenties van hogeschoolstudenten
  - 7.2.9 Deelname van hogeschoolstudenten aan ondernemerschapsonderwijs
  - 7.2.10 Ondernemersstatus van hogeschoolstudenten
- 7.3 Duurzaam ondernemen in Vlaamse kmo's
  - 7.3.1 Ecologisch duurzaam gedrag
  - 7.3.2 Maatschappelijk duurzaam gedrag
  - 7.3.3 Uitgaven voor duurzame activiteiten
  - 7.3.4 Professionalisering van duurzame praktijken

8 Dossiers

- 8.1 Artistic research and the PhD in the arts
  - 8.1.1 Research between the Art School and academia
  - 8.1.2 Organizing artistic research
  - 8.1.3 Flemish PhDs in the arts since 2006
  - 8.1.4 Funding of PhD trajectories in the arts
  - 8.1.5 Analyzing and evaluating artistic research
  - 8.1.6 Further reading
- 8.2 Towards a framework for a responsible bibliometrics-aided research assessment
  - 8.2.1 Key framework dimensions for evaluative bibliometrics
  - 8.2.2 Criteria for building and using metrics in a responsible way
  - 8.2.3 An illustration of our framework – The Prism Model
  - 8.2.4 Some concluding words
  - 8.2.5 References
- 8.3 Flemish defence industry and innovation; participation of Flanders in the European Defence Fund
  - 8.3.1 Introduction to the European Defence Fund
  - 8.3.2 Data European Defence Fund
  - 8.3.3 Participation of Flanders and Belgium in the European Defence Fund and its precursors PADR and EDIDP
  - 8.3.4 International comparison of Belgium and Flanders' participation in the European Defence Fund 2021-2022
- 8.4 Tracking the evolution of Flemish co-authorship with neighbouring countries, and with the scientific powerhouses including China and the U.S.

- 8.4.1 Data
- 8.4.2 International collaboration in general - a growing trend
- 8.4.3 International collaboration with important partners
- 8.4.4 Relative intensity of collaboration (RIC)
- 8.4.5 Conclusion
- 8.4.6 References

7 Ondernemerschap

Ondernemerschap is belangrijk voor de economie. Het brengt niet alleen nieuwe jobs en inkomen, maar voegt ook waarde toe aan onze maatschappij. Daarom is het belangrijk om ondernemerschap in Vlaanderen op te volgen en te vergelijken met internationaal cijfermateriaal.

In het eerste deel van dit hoofdstuk staan de ondernemerscultuur en startersactiviteiten in Vlaanderen centraal. De indicatoren in dit deel zijn internationaal vergelijkbaar met bepaalde onderdelen van de Global Entrepreneurship Monitor (GEM).

In het tweede deel wordt ingegaan op het studentondernemerschap in het Vlaamse hoger onderwijs, op basis van gegevens uit de Global University Entrepreneurial Spirit Students' Survey (GUESSS).

Het derde deel gaat in op duurzaam ondernemen bij Vlaamse kmo's. De cijfers in dit deel zijn afkomstig van de bevraging duurzaamheid bij Vlaamse kmo's in 2024.

7.1 Ondernemerscultuur en -activiteiten in Vlaanderen

Door Jolien Roelandt (UGent) en Petra Andries (UGent)

Aan de hand van een bevraging bij een representatieve steekproef van ongeveer 1.000 inwoners van Vlaanderen tussen 18 en 64 jaar wordt een beeld geschetst van de ondernemerscultuur en -activiteiten in Vlaanderen. Dit omvat de maatschappelijke perceptie omtrent ondernemerschap alsook de mate waarin individuen in Vlaanderen ondernemende competenties menen te hebben, opportuniteiten zien om te ondernemen, en zich door faalangst zouden tegenhouden om te ondernemen (individuele perceptie). Ook worden de feitelijke startersactiviteiten gemeten. Aanvullend wordt ook 'intrapreneurship', i.e., ondernemerschap binnen gevestigde ondernemingen, in kaart gebracht. Tot slot wordt er nagegaan wie de laatste drie jaren geld geïnvesteerd heeft in een nieuwe zaak die door iemand anders opgestart werd.

7.1.1 Maatschappelijke perceptie

De maatschappelijke perceptie wordt gemeten aan de hand van vier indicatoren: wenselijke carrièrekeuze, aanzien en respect, media aandacht en ondernemer in persoonlijke omgeving.

Tabel 1 toont dat meer dan de helft van de Vlamingen (53%) anno 2023 meent dat ondernemerschap over het algemeen als een wenselijke carrièrekeuze wordt beschouwd. Dit ligt hoger dan het cijfer van 2022 (46%). Hiermee lijkt de recente afname van de percentages in voorgaande jaren (56% in 2018 en 2019, 50% in 2020 en 45% in 2021), die waarschijnlijk het gevolg waren van de COVID-19-pandemie, gestopt te zijn. Wat de volgende indicator 'Aanzien en respect' betreft, zien we dat ongeveer 60% van de Vlamingen aangeeft dat succesvolle ondernemers in Vlaanderen aanzien en respect genieten. Dit is een stijging ten opzichte van 2022 (43%) en ligt opnieuw in lijn met de cijfers van voorgaande jaren.

Voor de derde indicator 'Media' vindt 46% van de Vlamingen dat men vaak verhalen over succesvolle jonge bedrijven ziet in de media. In de afgelopen jaren vertoonde dit cijfer aanzienlijke fluctuaties, maar het bevindt zich momenteel op zijn gemiddelde niveau. Tot slot geeft 59% van de Vlamingen aan persoonlijk iemand te kennen die de voorbije twee jaar een zaak heeft opgericht. Dit cijfer ligt hoger dan 2022 (56%). Daarmee lijkt de stijgende trend die zich sinds 2014 liet optekenen, door te zetten.

Tabel 1. Evolutie van maatschappelijke perceptie

Evolutie van maatschappelijke perceptie	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Wenselijke carrièrekeuze	58	53	54	56	60	56	56	50	45	46	53
Aanzien en respect	54	54	57	65	70	60	61	59	55	43	60
Media-aandacht	41	50	54	40	45	51	49	53	44	40	46
Ondernemer in persoonlijke omgeving	17	17	34	51	51	57	53	49	63	56	59